

Warning: "continue 2" targeting switch is equivalent to "break 2". Did you mean to use "continue 3"? in [/home/debtfree/public_html/wp-content/plugins/revslider/includes/operations.class.php](#) on line 2858

Warning: "continue 2" targeting switch is equivalent to "break 2". Did you mean to use "continue 3"? in [/home/debtfree/public_html/wp-content/plugins/revslider/includes/operations.class.php](#) on line 2862

Ελληνικά

info@debtfree.gr

ΑΡΧΙΚΗ

ΤΟ ΕΡΓΟ

Η ΟΜΑΔΑ

ΑΠΟΘΕΤΗΡΙΟ

ΜΗΝΤΙΑ

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. Το χρέος για αρχάριους. Μια ιστορική επισκόπηση

Blog

Τελευταία Νέα

Οκτ 12 2018

Σπύρος Μαρκέτος

Ένας κόσμος χρεωμένος

Τον φετινό Απρίλη το χρέος της πραγματικής οικονομίας προς τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς έφτασε το 318% του προϊόντος παγκόσμια. Μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2018 κάθε κάτοικος του πλανήτη επιβαρύνθηκε κατά μέσον όρο χίλια δολάρια, χρωστώντας πλέον 35.000 δολάρια περίπου,^[1] τα οποία έχουν ήδη αυξηθεί στους μήνες που μεσολάβησαν. Το ζήτημα του χρέους, που μέχρι τη παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 απασχολούσε μοναχά μερικούς ριζοσπάστες και κάποιους ειδικούς, βρίσκεται τώρα στο επίκεντρο των πολιτικών συγκρούσεων, της δημόσιας προσοχής και των ιδιωτικών πονοκέφαλων.

Το χρέος είναι η αντίστροφη όψη του πλούτου των χρηματιστών, πλούτου που τώρα πια έχει τόσο πολύ αυγατίσει ώστε ορίζει την ιστορική μας περίοδο ο όρος χρηματιστικοποίηση, άγνωστος στον πολύ κόσμο ως πρόσφατα. Στην ‘εποχή των χρηματιστών’, όπως ονομάστηκε επίσης ο καιρός μας, “ο χρηματιστής πλουτίζει τόσο εντυπωσιακά ώστε γίνεται πρωταγωνιστής της καπιταλιστικής ανάπτυξης, παίρνοντας το ρολό που είχε ως πρόσφατα ο βιομήχανος”.^[2] Οι κάτοχοι χρηματιστικού κεφαλαίου είναι ελάχιστοι, αλλά ασκούν τεράστια εξουσία.

Χρησιμοποιούν άραγε τη δύναμή τους για το κοινό συμφέρον; Ελάχιστα παραδείγματα μας επιτρέπουν να φανταστούμε κάτι τέτοιο, ενώ από την άλλη μεριά πολλά δείχνουν το αντίθετο. Ιστορικά κρίνοντας, τέτοιες καταστάσεις πλήττουν τη δημοκρατία και φέρνουν καταστροφές. Τον εικοστό αιώνα η άρνηση των τραπεζιτών να μετριάσουν τις αξιώσεις τους οδήγησε στην άνοδο του φασισμού και στον πιο καταστροφικό πόλεμο της ιστορίας,^[3] καθώς και σε πολλούς άλλους.

Ιδωμένες σε ιστορική προοπτική, οι φάσεις κυριαρχίας του χρηματιστικού κεφαλαίου δεν είναι κάτι νέο. Εδώ και τετρακόσια χρόνια αναγγέλλουν πως ένας κύκλος συσσώρευσης κεφαλαίου φθίνει, και δρομολογείται ξανά, μαζί με τον νέο κύκλο, η διαδικασία που ονομάζεται αλλαγή ηγεμόνα.^[4] Μια μείζων κρίση οδηγεί, συχνά αλλά όχι αναγκαία μέσα από έναν μεγάλο πόλεμο, στην αναδιοργάνωση του παγκόσμιου συστήματος και τη μετατόπιση του κέντρου βάρους του, όπου συσσωρεύονται εξουσία και πλούτος. Στην πορεία του εικοστού αιώνα οι ΗΠΑ σκαρφάλωσαν στο θρόνο του παγκόσμιου ηγεμόνα όπου νωρίτερα βρισκόταν η Βρετανία, που είχε πιο παλιά εκτοπίσει την Ολλανδία, η οποία είχε νωρίτερα αρπάξει το στέμμα της Γένοβας.^[5] Είναι αβέβαιο αν οι ΗΠΑ θα διατηρούν την ηγεμονική τους θέση όταν λήξει και η τωρινή κρίση.

Το βέβαιο για εμάς, τους κοινούς θνητούς, είναι το χρέος. Από τό χρέος, όπως και από το χάρο και τους φόρους, δεν ξεφεύγουμε ποτέ. Χρωστούμε πάντοτε μέσω του κράτους, ακόμη και όταν δεν έχουμε προσωπικά χρέη για τα οποία ν’ ανησυχούμε. Το σύγχρονο καπιταλιστικό κράτος, χρεωμένο πάντοτε, στέλνει στους δανειστές μεγάλο μέρος των δημόσιων πόρων, εντέλει ένα κομμάτι του πλούτου που όλοι μαζί δημιουργούμε. Σε εμάς στέλνει το λογαριασμό.

Ο ιδρώτας του προσώπου μας και ο κόπος της εργασίας μας ξεπληρώνουν το δημόσιο χρέος θέλουμε δε θέλουμε, ξέρουμε δεν ξέρουμε. Τροφοδοτούν περιουσίες ολιγαρχών που ακυρώνουν τη λέξη δημοκρατία και διαλύουν το κοινωνικό κράτος. Το δημόσιο χρέος, μερικές φορές συντριπτικό, όπως στη σημερινή Ελλάδα όπου προσεγγίζει πλέον την παραγωγή δυο ολόκληρων χρόνων, από δεκαετίες τώρα κλιμακώνεται σε κάθε χώρα ξεχωριστά και στον κόσμο ολόκληρο. Χαρακτηριστικό γνώρισμα και αυτό της χρηματιστικοποίησης, που φέρνει ολοένα πιο καταστροφικές κρίσεις.

Ολοένα περισσότερος κόσμος προσέχει τέτοιες λεπτομέρειες. Πριν από δέκα χρόνια σχεδόν κανείς δεν συζητούσε το δημόσιο χρέος στην Ελλάδα, λιγότερο απ’ όλους πολιτικοί και δημοσιογράφοι. Σήμερα κλαίει και οδύρονται καταγγέλλοντάς το σπαραξικάρδια. Παντού, ιδίως στη νεολαία, εξαπλώνονται συναισθήματα σαν εκείνα που είχε εκφράσει πριν από μερικά χρόνια το κίνημα Occupy Wall Street: “Ένα μόνο λέμε στους τραπεζίτες όλου του κόσμου: Δεν σας χρωστάμε τίποτε. Στους φίλους μας, στις οικογένειές μας, στην ανθρωπότητα και στον φυσικό κόσμο που στηρίζουν τη ζωή μας, σ’ αυτούς χρωστάμε τα πάντα”.^[6]

Είναι απλώς ζήτημα χρόνου να μετακομίσουν τέτοια συναισθήματα στην κεντρική πολιτική σκηνή. Ωστόσο αυτό δεν θα γίνει από μόνο του. Κάποιοι πρέπει να αναδείξουν το ζήτημα, ώστε ο κόσμος να δει καθαρά τι είναι στην πραγματικότητα το περίφημο

Ολιγαρχία και δουλεία

Η Κορνηλία, κόρη του Σκιπίωνα και μητέρα των Γράκχων. Όταν την επισκέφτηκε μια αλλη ρωμαία δέσποινα και την μέμφθηκε πως δεν είχε κοσμήματα, εκείνη έδειξε τους γιούς της και είπε 'Τα δικά μου κοσμήματα είναι αυτά!'

Πηγή: *Wikimedia Commons*

Το χρέος δεν είναι μάστιγα σταλμένη από το θεό ούτε στοιχείο της φύσης. Αν το προσεγγίσουμε ρεαλιστικά, με κανέναν τρόπο δεν οφείλεται σε κάποια υποτιθέμενα προσωπικά ή συλλογικά κουσούρια των χρεωμένων. Είναι μια πανάρχαιη και θεσμοποιημένη κοινωνική σχέση, συνδέει ομάδες και άτομα που χρωστούν με ομάδες και άτομα που έχουν να λαμβάνουν. Κοινωνικό δεδομένο ασύμμετρο όσο και άδικο, αντανακλά σχέσεις εξουσίας επίσης άδικες όσο και ασύμμετρες κι εντέλει βασισμένες κρυφά ή απροκάλυπτα στη βία. Ο ωκεανός χρέους κάτω από τον οποίο ασφυκτιά σήμερα η παγκόσμια οικονομία φτιάχτηκε λογιστικά από τους χρηματοπιστωτικούς μηχανισμούς κυρίως μετά τη λήξη του Ψυχρού Πολέμου, στον μονοπολικό κόσμο όπου κυριαρχούσαν οι ΗΠΑ, κόσμο που σήμερα καταρρέει. Σε τελική ανάλυση το χρέος στηρίζεται στο φαινόμενο που περιγράφηκε ως “στρατιωτικοποίηση του αμερικανικού καπιταλισμού”.^[7]

Από την αυγή της ιστορίας οι μηχανισμοί χρέους (με περιστασιακή εξαίρεση το εμπορικό χρέος) μεταφέρουν πλούτο από τους πολλούς στους λίγους, από τους αδύναμους στους ισχυρούς, από τους φτωχούς στους πλούσιους. Στο διάβα των αιώνων το χρέος τροφοδοτεί την ολιγαρχική πολιτική, η οποία σήμερα φέρνει κοινωνική πόλωση κολοσσιαίας κλίμακας, δίχως ιστορικό προηγούμενο.^[8] Η δημοκρατία σημειώνει προόδους σε άλλα πεδία, αλλά όχι όσον αφορά τη μοιρασιά του πλούτου. Αυτή γίνεται ολοένα πιο άνιση, με το χρέος να διαδραματίζει κεντρικό ρόλο.

Ποιοι είναι σήμερα εκείνοι που έχουν να εισπράττουν, οι δανειστές; Χονδρικά το 1%, ενώ τα περισσότερα τα κερδίζει ένα ελάχιστο κλάσμα αυτού του 1%,^[9] μια χρηματιστική ολιγαρχία. Όχι τυχαία τούτη η λέξη, ολιγαρχία, γνωστή στην αρχαία Ελλάδα, προσελκύει ξανά το ενδιαφέρον μελετητών και ακτιβιστών.^[10]

Στην επιστημονική χρήση του όρου, ολιγαρχία σημαίνει ότι ελάχιστοι ισχυροί, οι ολιγάρχες, περιφρουρούν την κοινωνική τους θέση και τους θησαυρούς τους αξιοποιώντας τον τεράστιο πλούτο τον οποίο ελέγχουν. Πλούτο που συμπεριλαμβάνει το χρέος όλων των υπόλοιπων, ιδιωτικό ή δημόσιο. Τα δικά μας χρέη δηλαδή είναι χρεόγραφα στα δικά τους χαρτοφυλάκια. Αυτοί είναι ολιγάρχες επειδή όλοι εμείς οι υπόλοιποι τούς χρωστούμε. Αν το δήθεν χρέος μας προς αυτούς διαγραφεί, όπως είναι σωστό και πρέπει, τότε παύουν να είναι ολιγάρχες. Η ιστορία δείχνει όμως πως όσο παραμένουν στη θέση τους οι ολιγάρχες δεν αφήνουν εύκολα να διαγραφεί το δήθεν χρέος, ιδιωτικό ή δημόσιο.

Το λεγόμενο χρέος προς τους πλούσιους, για το οποίο μάλιστα οι πιο πλούσιοι πρακτικά δεν φορολογούνται, ακυρώνει κάθε έννοια δημοκρατίας, δικαιοσύνης ή επιείκειας. Στην πραγματικότητα σχεδόν το σύνολο του χρέους δεν οφείλεται, αντίθετα από αυτά που λεν διάφοροι, σε ασφαλιστικά ταμεία εργαζόμενων ή σε νοικοκυρές που αποταμίευσαν οικονομίες μιας ζωής. Αντίθετα, οφείλεται κυρίως προς ένα δομημένο δίκτυο τεράστιων πολυεθνικών ελεγχόμενο από έναν συμπαγή πυρήνα χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, μια οικονομική υπερδύναμη η οποία επηρεάζει σε παγκόσμιο επίπεδο αγορές, ανταγωνισμό και χρηματοπιστωτική σταθερότητα.^[11]

Ποιοί χρωστούν στο 1%; Πρακτικά όλοι εμείς οι υπόλοιποι. Χρωστούμε έμμεσα, δηλαδή ως πολίτες κρατών τα οποία

τους, να πληρώσουν γιατρούς, ν' αγοράσουν σπίτι ή αυτοκίνητο. Δηλαδή να ζήσουν μια ζωή που ήταν κανονική για τους γονείς μας αλλά τώρα πια, καθώς οι δημόσιες παροχές στερεούνται ενώ ο πλούτος συγκεντρώνεται σε ολοένα λιγότερα χέρια, θεωρείται πολυτέλεια.

Παραδοσιακά το χρέος απεικονιζόταν ως σκλαβιά. Σε προηγούμενες εποχές, το να χρωστάς, ήταν κυριολεκτικά λόγος υποδούλωσης. Οι χρεωμένοι γονάτιζαν κάτω από το ζυγό του ανατοκισμού. Όταν κάποια στιγμή το χρέος τους γινόταν ανεξόφλητο έδιναν στους πιστωτές τις γυναίκες και τα παιδιά τους, ενώ στο τέλος γίνονταν σκλάβοι και οι ίδιοι. Το ίδιο συμβαίνει και σήμερα σ' εκατομμύρια ανθρώπους, ιδίως στις φτωχές χώρες. Δουλοπάροικοι του χρέους υπάρχουν απ' άκρη σ' άκρη του κόσμου.^[12]

Ένα παράδειγμα αρκεί εδώ. Σε πολλά μέρη του κόσμου οικογένειες χρεώνονται για να στείλουν τα παιδιά τους σε κάποια πλούσια χώρα. Φθάνοντας εκεί οι μετανάστες δουλεύουν σαν σκλάβοι, στην πράξη αν όχι επίσημα, για ν' αποπληρώσουν κεφάλαιο, τοκογλυφικούς τόκους και πανωτόκια. Αν τυχόν πεθάνουν ή χαθούν, ή απλώς αποτύχουν να ξεπληρώσουν το χρέος, τότε υποδουλώνονται άλλα μέλη της οικογένειάς τους ώσπου να πληρωθούν τόκοι και κεφάλαιο. Πολλά από αυτά τα νέα παιδιά είναι νέες γυναίκες που διοχετεύονται σε κυκλώματα πορνείας όπου μαραίνονται γοργά και οι ζωές τους σβήνουν.^[13] Για τα θύματα των σχέσεων χρέους, και είναι αμέτρητα, ελάχιστα πράγματα βελτιώθηκαν από τον καιρό του βασιλιά Χαμουραμπί.

Ο θεός διαγράφει το χρέος

Από την αυγή των ιστορικών χρόνων το χρέος, θεσμός χιλιάδες χρόνια αρχαιότερος από το χρήμα, συγγεόταν με την ενοχή κι έφερνε στους οφειλέτες καταισχύνη. Συνδεόταν επίσης με το κράτος. Τις πρώτες μορφές κρατικής οργάνωσης τις συναντούμε στη νότια Μεσοποταμία πριν από πέντε χιλιάδες χρόνια, δηλαδή περίπου τον ίδιο καιρό που ανιχνεύουμε τα αρχαιότερα ίχνη έντοκου δανεισμού.^[14]

Ωστόσο μέχρι την Κλασική εποχή το κράτος έλεγχε και συχνά έσβηνε τα χρέη (με εξαίρεση τα εμπορικά). Τούτο συνέβαινε, για παράδειγμα, όταν ξεσπούσε πόλεμος ή ενθρονιζόταν νέος βασιλιάς. Τα αγροτικά χρέη διαγράφονταν, οι περιουσίες που είχαν αλλάξει χέρια επιστρέφονταν, οι δούλοι ελευθερώνονταν. Όλα αυτά χάρη σ' έναν θεσμό γνωστό με το εβραϊκό του όνομα, ιωβηλαίο. Τα ιωβηλαία συνέβαλλαν στη σταθερότητα όσο και στη νομιμοποίηση των αρχαίων μοναρχιών.^[15] Κρατώντας τις κοινωνίες ενωμένες στερέωναν την εσωτερική ειρήνη και διευκόλυναν την εξωτερική. Χωρίς αυτά μάλλον δεν θα μπορούσαν να επιβιώσουν τα αδύναμα πρώιμα κράτη, ή ακόμη και οι ίδιοι οι λαοί.

Ο περίφημος κοινωνικός ανθρωπολόγος Ντέιβιντ Γκράιμπερ διακρίνει στις προκαπιταλιστικές χιλιετίες εναλλαγές μεταξύ περιόδων σχετικής κοινωνικής ειρήνης και ανερχόμενων συστημάτων πίστωσης, και περιόδων σύγκρουσης και λεηλασίας στις

Ο τοκιστής στις φλόγες της Κόλασης. Γύρω από τη μέση του κρέμονται τα πουγκιά με τους θησαυρούς του. Μεσαιωνική χριστιανική νωπογραφία. Πηγή: Wikimedia Commons

οποίες η πίστωση συρρικνωνόταν ή κι εξαφανιζόταν ολότελα για ν' αντικατασταθεί από συναλλαγές με πολύτιμα μέταλλα ή άλλες μορφές ρευστού. Οι σχέσεις εμπιστοσύνης σπάνιζαν σε τέτοιες περιόδους και τα δίκτυα που στηρίζονταν σ' αυτές έφθιναν.^[16]

Χωρίς ιωβηλαία οι οικονομίες οδηγούνταν σε αποσύνθεση και οι κατεστραμένοι λαοί αναζητούσαν διέξοδο σε πολέμους.

Καθώς οι ολιγαρχικές πόλεις-κράτη της αρχαίας Ελλάδας αρνούσαν να θεσπίσουν ιωβηλαία, αντιμετώπιζαν ολοένα ισχυρότερες κοινωνικές πιέσεις. Όταν οι εξωτερικοί εποικισμοί συνάντησαν τα φυσικά τους όρια άρχισαν να ξεσπούν παρατεταμένοι

στα αρχαία σήμαινε εξουσία, ενώ δήμος ήταν οι μάζες χωρίς περιουσία, οι ακτήμονες. Στο πλαίσιο αυτών των εξελίξεων εμφανίστηκαν δημοφιλείς τύραννοι που επέβαλλαν σεισάχθειες, κατά κυριολεξία απαλλαγές από το βάρος του χρέους.

Η σεισάχθεια λοιπόν, που σε προηγούμενα συστήματα της Μέσης Ανατολής ήταν κομμάτι της κανονικότητας μέσω των ιωβηλαίων, σε αρκετά μέρη της Ελλάδας κατακτήθηκε μέσα από παρατεταμένους και συγκλονιστικούς αγώνες κι επαναστάσεις. Ωστόσο στο επόμενο σύστημα, της Ρώμης, ακόμη και αυτοί οι αγώνες απέτυχαν.

Η Ρώμη αντέγραψε και κλιμάκωσε την ήδη ακραία κοινωνική διαστρωμάτωση της ολιγαρχικής Ελλάδας. Επέβαλε σε βαθμό προηγουμένως αδιανόητο ανισότητες, μαζί τους μια καθημερινή ζωή στερημένη και όπου είχε κανονικοποιηθεί η ωμότητα. Οι ρωμαίοι φτωχοί αντιστάθηκαν, αλλά έχασαν τη μάχη. Εξέχοντες ηγέτες, πρώτα πρώτα οι αδερφοί Γράκχοι, εγγονοί του περίφημου Σκιπίωνα που είχε νικήσει την Καρχηδόνα, και ο Ιούλιος Καίσαρας, προώθησαν τολμηρά την υπόθεσή τους, αλλά καταστράφηκαν από τη σύντομη αντίδραση των ολιγαρχικών. Ο λαός και η πλέμπα, *populus* και *plebs*, έχασαν περιουσίες και δικαιώματα. Η ήττα τους σταθεροποίησε, με τρομαχτικό ανθρώπινο τίμημα, την άρχουσα ολιγαρχία, αλλά το σύστημα που έτσι γεννήθηκε έφερε τελικά την πτώση της Ρώμης. Στο μεταξύ το χρέος είχε διαλύσει την οικονομία και το χρήμα είχε γίνει σπάνιο, ενώ οι τράπεζες είχαν ήδη εξαφανιστεί τον τρίτο αιώνα μ.Χ.

Δίπλα και απέναντι στην ολιγαρχία ο κλασικός κόσμος γέννησε μαζικά θρησκευτικά κινήματα τα οποία δικαίωναν τους οφειλέτες. Καθώς οι εγκόσμιες δυνάμεις γύρω από τα παράλια της Μεσογείου ελέγχονταν από τους πιστωτές, οι φτωχοί αναζητούσαν παρηγοριά στη θεία πρόνοια ή σ' ελπίδες θεικής ανταπόδοσης. Η αξίωση διαγραφής του χρέους κωδικοποιήθηκε ακόμη και στην καθημερινή προσευχή -«και ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν ὡς καὶ ἡμεῖς ἀφίεμεν τοῖς ὀφειλέταις ἡμῶν». Ο Μάικλ Χάντσον, πρωτεργάτης της μελέτης του χρέους στην αρχαιότητα, μας δίνει μια ρεαλιστική εικόνα του Ιησού ως επαναστάτη εναντίον των δανειστών.^[17]

Στους αιώνες που μεσολάβησαν ανάμεσα στην κλασική αρχαιότητα και στον σημερινό μας κόσμο η χριστιανοσύνη και το ισλάμ καταδίκασαν έντονα τον έντοκο δανεισμό. Στην πραγματικότητα αυτό ακριβώς σήμαινε 'τοκογλυφία', να δανείζεις με τόκο, οποιοδήποτε τόκο. Κάθε τόκος ήταν υπερβολικά υψηλός, οδηγούσε απευθείας στην Κόλαση. Ωστόσο η εμπορική πίστωση ανθούσε τον καιρό της Αναγέννησης σε θύλακες όπως ήταν οι ολιγαρχικές πόλεις-κράτη της Βενετίας, της Φλωρεντίας και της Γένοβας. Ακριβώς αυτά τα μικροσκοπικά κι ελεύθερα από φεουδάρχες επικυρίαρχους κράτη έστησαν τα πρώτα χρηματοπιστωτικά δίκτυα απ' όπου ξεπήδησε ο σύγχρονος καπιταλισμός.

Οι πιστώσεις τις οποίες διαχειρίζονταν τέτοια δίκτυα ήταν ιδιωτικές. Δημόσιο δανεισμό η Ευρώπη δεν είχε στον Μεσαίωνα και την Αναγέννηση. Κρατικά χρέη κατά κανόνα δεν γεννούνταν από δάνεια, αλλά από φόρους υποτελείας ή λυτρα που υποχρεώνονταν να πληρώσουν οι πολιτείες. Μόνον υποτελείς πληθυσμοί πλήρωναν εκείνα τα χρόνια τακτικούς φόρους. Ήταν αδιανόητο, στην πραγματικότητα παράδοξο κι εγγενώς αντιφατικό, να φορολογείς ελεύθερους ανθρώπους. Με τα κριτήρια του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης όλοι εμείς σήμερα, που πληρώνουμε φόρο, δεν είμαστε ελεύθεροι, αλλά υποτελείς. Ελεύθεροι είναι σήμερα μόνον οι καπιταλιστές. Ακριβώς οι ίδιοι δηλαδή, στους οποίους όλοι οι υπόλοιποι είμαστε και χρεωμένοι.

*Η κεντρική εικόνα αποτυπώνει απόσπασμα από τον Κώδικα του Χαμουραμπί. Η πρώτη κωδικοποίηση νόμων στην παγκόσμια ιστορία (Βαβυλώνα, περ. 1780 π.Χ.) προέβλεπε την τακτική διαγραφή των χρεών. Πηγή: Wikimedia Commons

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

^[1] *Global Debt Monitor – July 2018*, διαθέσιμο στο <https://www.iif.com/publication/global-debt-monitor/global-debt-monitor-july-2018>.

- [2] Jan Toporowski, *The End of Finance. The Theory of Capital Market Inflation, Financial Derivatives and Pension Fund Capitalism*, Routledge, London, New York 2000, σ.1. Όσον αφορά τη χρηματοπιστωτικοποίηση βλ. μια παρουσίαση από τη σκοπιά της ιστορικής κοινωνιολογίας: Greta R. Krippner, *Capitalizing on Crisis, The Political Origins of the Rise of Finance*, Harvard University Press, Cambridge Massachusetts, London 2011.
- [3] Αυτή την ιστορία αφηγείται δεξιοτεχνικά ο Adam Tooze, *The Wages of Destruction. The Making and Breaking of the Nazi Economy*, Penguin, Harmondsworth 2007.
- [4] Giovanni Arrighi, Beverly J. Silver, “Capitalism and world (dis)order”, *Review of International Studies* 27 [2001], σσ.257–279, σ.261.
- [5] Σε σχέση μ’ αυτό βλ. Giovanni Arrighi, *The Long Twentieth Century. Money, Power, and the Origins of our Times*, Verso, London, New York 1994.
- [6] Strike Debt / Occupy Wall Street, *The Debt Resisters’ Operations Manual*, September 2012, σ.2.
- [7] David Graeber, *Debt. The First 5.000 Years*, Melville House, New York 2011, σ.382.
- [8] Τα στοιχεία παρουσιάζει ο Thomas Piketty, *Capital in the Twenty-First Century*, μετάφραση Arthur Goldhammer, The Belknap Press of Harvard University Press, Cambridge MA, London 2014 [2013]. Βλ. επίσης Angus Maddison, *Contours of the World Economy, 1-2030 A.D. Essays in Macro-Economic History*, Oxford UP, Oxford, New York 2007. Μια έκθεση από εντελώς μαινστρημ πηγή: Chuck Collins, Josh Hoxie, *Billionaire Bonanza. The Forbes 400 and the Rest of Us*, Institute for Policy Studies, Washington 2017. Τέλος, μια επίσης μαινστρημ ιστοσελίδα που παρουσιάζει τα στοιχεία με γραφικά: <https://inequality.org/facts/global-inequality/>.
- [9] Στην πορεία του εικοστού αιώνα, και στο μέτρο που είναι αντιπροσωπευτικά τα στοιχεία που αφορούν δεκατρείς από τις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου, περίπου το 10% του δημόσιου χρέους οφείλεται προς κεντρικές τράπεζες. Σε εμπορικές τράπεζες οφείλεται το 20%, ενώ το υπόλοιπο προς άλλους καπιταλιστές. Βλ. S. M. Ali Abbas, Laura Blattner, Mark De Broeck, Asmaa El-Ganainy, Malin Hu, “A 100-year perspective on sovereign debt composition in 13 advanced economies”, *Vox. CERP Policy Portal* 27 October 2014, διαθέσιμο στο <https://voxeu.org/article/advanced-economies-sovereign-debt-100-years-data> .
- [10] Μια καλή εισαγωγή στη σύγχρονη ολιγαρχική θεωρία βλ. στο Jeffrey A. Winters, *Oligarchy*, Cambridge University Press, New York 2011.
- [11] Stefania Vitali, James B. Glattfelder, Stefano Battiston, “The network of global corporate control”, *PLOS/one* [2011], διαθέσιμο στο <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0025995>
- [12] D. Graeber, *Debt. The First 5.000 Years*, *op.cit.*, σσ.368κ.ε.
- [13] Όσον αφορά το ρόλο του χρέους στη σύγχρονη αναβίωση της δουλείας βλ. Christien van den Anker (ed.), *The Political Economy of New Slavery*, Palgrave Macmillan, Houndmills, New York 2004.
- [14] James C. Scott, *Against the Grain. A Deep History of the Earliest States*, Yale University Press, New Haven, London 2017.
- [15] Όσον αφορά τις αρχαίες καταβολές του χρέους και του χρήματος βλ. L. Randall Wray (επιμ.), *Credit and State Theories of Money. The Contributions of A. Mitchell Innes*, Edward Elgar, Cheltenham, Northampton MA 2004.
- [16] David Graeber, *Debt. The First 5.000 Years*, *op.cit.*
- [17] Καταρχάς στο Michael Hudson, *The Lost Tradition of Biblical Debt Cancellations*, Henry George School of Social Science, New York 1993.

Share this post

ΕΠΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΗΓΟΥΜΕΝΑ

Στην παιδεία μεταφέρεται το κόστος της νέας διάσωσης των τραπεζών στην Κύπρο

Το κίνημα που έβαλε φυλακή έναν τραπεζίτη, πρώην επικεφαλής του ΔΝΤ αναγκάζοντας την τράπεζα να επιστρέψει πάνω από 1.2 δις σε μικροκαταθέτες

Related posts

Κρίση Χρέους – Μνημόνια:
Επιστροφή στον Μεσαίωνα για τον κόσμο της εργασίας
3 Μαΐου, 2020

ΣΔΙΤ: Συμπράξεις Δημοσίου-Ιδιωτικού Τομέα
24 Φεβρουαρίου, 2020

Η ενεχυρίαση της ελληνικής δημόσιας περιουσίας σε ...έξι μέτρα για χάρη των δανειστών
14 Φεβρουαρίου, 2020

Χρέος: Ένα παιχνίδι λέξεων
12 Φεβρουαρίου, 2020

Γιατί η ΕΚΤ βλέπει το “πρόβλημα” να... χτυπάει στα νομίσματα
12 Φεβρουαρίου, 2020

Ολική διαγραφή χρεών και ρευστοποίηση περιουσίας
8 Φεβρουαρίου, 2020

Αφήστε μια απάντηση

Your email address will not be published. Required fields are marked *

Το σχόλιό σας...

Name*

Email*

Website

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

Δεν είμαι ρομπότ

reCAPTCHA
Απόρρητο - Όροι

Δημοσίευση σχολίου

Δημοφιλή Άρθρα

[Τα δάνεια της Επανάστασης του 1821: Το χρέος, ο εμφύλιος και οι «ληστρικοί» όροι](#) Η προσωρινή κυβέρνηση, το 1824 και το 1825, χτυπάει την...

105 views

[Η ενεχυρίαση της ελληνικής δημόσιας περιουσίας σε ...έξι μέτρα για χάρη των δανειστών](#) Ακίνητα και μετοχές δημοσίων εταιρειών στο υπερταμείο (...)

57 views

Mainstream (Κυρίαρχη Άποψη)

[Δημόσιο χρέος και Εθνικές Εκλογές: Η περίπτωση της Ελλάδας](#)
31 Ιανουαρίου, 2020

[Δημόσιο χρέος και Οικονομική Ανάπτυξη](#)
31 Ιανουαρίου, 2020

[Δημόσιο χρέος και αποκρατικοποιήσεις στην Ελλάδα](#)
31 Ιανουαρίου, 2020

Alternative (Εναλλακτική Άποψη)

Κρίση Χρέους – Μνημόνια: Επιστροφή στον Μεσαίωνα για τον κόσμο της εργασίας
3 Μαΐου, 2020

Χρέος: Ένα παιχνίδι λέξεων
12 Φεβρουαρίου, 2020

Κρίση δημόσιου χρέους στην Ελλάδα
31 Ιανουαρίου, 2020

© 2018 Debtfree.gr. All Rights Reserved // Designed by Animart Web Design Studio